

POSTANOWIENIE

Dnia 11 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Demendecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Karska

SSN Janusz Niczyporuk

w sprawie ze skargi F. spółka z.o.o.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu w sprawie o sygn.
III AUa 1624/21,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 11 września 2024 r.,

- 1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu w sprawie o sygn. III AUa 1624/21 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje skarżącej F. spółce z o.o. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Poznaniu sumę pieniężną w wysokości 3000 (trzy tysiące) zł za okres od 18 stycznia 2021 r. do 11 września 2024 r.;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Poznaniu na rzecz skarżącej F. spółki z o.o. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia Skarbowi Państwa – Prezesowi Sądu Apelacyjnego w Poznaniu do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów postępowania ze skargi.**

Elżbieta Karska Tomasz Demendecki Janusz Niczyporuk

UZASADNIENIE

Dnia 24 kwietnia 2024 r. (data stempla pocztowego) F. spółka z o.o. (dalej: „Skarżąca”) za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, wniosła do Sądu Najwyższego skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (dalej: „skarga na przewlekłość”) w sprawie III AUa 1624/21 toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu. Pismem z 9 maja 2024 r. (data prezentaty Sądu Najwyższego) Sąd Apelacyjny w Gdańsku przedstawił ww. skargę Sądowi Najwyższemu. W przedmiotowej skardze skarżąca wniosła o stwierdzenie przewlekłości postępowania w sprawie III AUa 1624/21 oraz zasądzenie sumy pieniężnej w kwocie 3000 zł.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że Skarżąca wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu w sprawie VII U 336/21 z dnia 12 października 2021 roku, dnia 17 grudnia 2021 roku akta sprawy zostały przekazane do Sądu Apelacyjnego, a sprawa zarejestrowana w dniu 30 grudnia 2021 roku. W lutym 2022 roku organowi rentowemu oraz ubezpieczonemu doręczony został odpis apelacji. Od tego czasu aż do dnia 18 kwietnia 2024 roku – kiedy to został wyznaczony sędzią referentem Ł.R. i zarządzono termin rozprawy – w sprawie nie zostały podjęte jakiejkolwiek czynności nadające bieg sprawie. Zdaniem Skarżącej w przedmiotowej sprawie doszło do przewlekłości postępowania, albowiem przez okres ponad 26 miesięcy w sprawie trwał stan faktycznego jej zawieszenia, skutkujący brakiem podejmowania działań zmierzających do nadania sprawie dalszego biegu i jej rozpoznania. Ponadto podniesiono, że zasądzenie odszkodowania w kwocie 3.000 zł, jest adekwatne do skali naruszenia prawa odwołującego do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, biorąc w szczególności pod uwagę okoliczność, że odwołujący swoim zachowaniem nie spowodował powstania przewlekłości na żadnym etapie postępowania, a charakter sprawy i stopień jej faktycznej i prawnej zawichości nie uzasadniają tak długiego okresu jej

rozpoznawania.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu nie zajął stanowiska w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem postępowania wywołanego skargą na przewlekłość jest badanie, czy doszło do naruszenia przysługującego skarżącemu prawa do sądu przez przewlekłe prowadzenie postępowania w sprawie od chwili jego wszczęcia do prawomocnego zakończenia. Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r., o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, została wprowadzona w celu zapewnienia przestrzegania prawa każdego obywatela do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, które zostało naruszone na skutek działania lub bezczynności sądu (art. 1 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania). Środkiem do realizacji tego celu jest przysługujące obywatelowi prawo do wniesienia skargi o stwierdzenie naruszenia jego prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Stwierdzenie, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, zależy w szczególności od oceny terminowości i prawidłowości podjętych czynności przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie. W ocenie tej uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania, od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej zawichości, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania (art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania). W przyjętym rozwiązaniu prawnym nie chodzi zatem wyłącznie o samą szybkość postępowania rozumianą jako wartość samą w sobie, ale także o uwzględnienie istoty treści tego prawa wyrażającej się w prawie do rzetelnego procesu, który nakłada na państwa obowiązek zorganizowania systemu prawnego w sposób pozwalający sądom spełnić wszystkie

wynikające z niego warunki, łącznie z rozpatrzeniem sprawy w rozsądnym terminie.

Prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki zostało wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP obok prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: „EKPCz”). Również kryteria oceny wskazane w ustawie korespondują z tymi, które uwzględnia Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”) w sprawach ze skarg o naruszenie art. 6 EKPCz w przedmiotowym zakresie.

Przy ocenie, czy długość postępowania w konkretnej sprawie była „rozsądna” w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz, Trybunał wielokrotnie wskazywał na stopień skomplikowania sprawy, zachowanie organów właściwych do jej rozpatrzenia, zachowanie skarżącego oraz znaczenie sprawy dla niego. Ponadto przedmiotem oceny była przede wszystkim całość postępowania, która zależy także od staranności stron i podejmowanych przez nie działań dla przyspieszenia postępowania. Strona ma nie tylko powstrzymać się od składania wniosków i odwołań przedłużających rozpatrywanie sprawy, ale również podejmować kroki umożliwiające jej sprawniejsze prowadzenie. Te właśnie kryteria oraz w szczególności okoliczności konkretnej sprawy są elementami oceny, przy czym jak wskazywano w orzecznictwie Trybunału, tylko niektóre kategorie spraw ze względu na swoją naturę wymagały wyjątkowej pilności rozstrzygnięć. Należą do nich w szczególności sprawy dotyczące opieki nad dziećmi, stanu cywilnego i zdolności do czynności prawnych oraz spory ze stosunku pracy.

Pojęcie przewlekłości postępowania, również na gruncie polskiego prawa, nie jest bezpośrednio zależne od długości toczącego się procesu i okresu oczekiwana na termin rozstrzygnięcia. W ocenie Sądu Najwyższego nie można dokonywać ocen wyłącznie przez pryzmat czasu, jaki upłynął od momentu wniesienia pozwu do momentu wydania prawomocnego rozstrzygnięcia. Przyjmuje się, że przewlekłość jest pojęciem odnoszącym się do konkretnego zdarzenia, które po wnikliwej analizie należałoby uznać za nadmiernie rozciągnięte

w czasie i niezasadnie przedłużające się. Co do zasady więc przewlekłość jest pojęciem względnym i zawsze musi być odnoszona do konkretnych realiów sprawy i przyjętego trybu postępowania. Należy także nadmienić, że w orzecznictwie wskazuje się, że jedynie nadmierne odstępstwa od czasu koniecznego do wykonania określonych czynności sądowych, prac i procedur mogą być uznawane za tworzące stan nieuzasadnionej zwłoki (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 lipca 2017 r., III SPP 33/17).

Zgodnie z dominującym poglądem wyrażanym wielokrotnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, za przejaw naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki uważa się wielomiesięczną (co najmniej roczną) beczynność sądu polegającą na przykład na niewyznaczaniu rozprawy, także rozprawy apelacyjnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 stycznia 2018 r., III SPP 56/17; z 22 marca 2017 r., III SPP 7/17; z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05, OSNP 2005, nr 23, poz. 384; z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06, OSNP 2007, nr 7-8, poz. 120; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06, OSNP 2007, nr 7-8, poz. 121; z 14 marca 2007 r., III SPP 3/07), oczywiście jeśli nie zachodzą okoliczności usprawiedliwiające opóźnienie.

Z analizy przedstawionych dokumentów wynika, że od czasu doręczenia akt wraz z apelacją Skarżącej do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, tj. od 17 grudnia 2021 r. do chwili skutecznego złożenia skargi do Sądu Najwyższego, tj. do 6 czerwca 2024 r. upłynęło 1,5 roku. W dniu 29 grudnia 2021 r. wpisano sprawę do repertorium, nadano sprawie sygnaturę oraz wylosowano sędziego referenta. W tym samym dniu zostało wydane zarządzenie o wezwaniu pełnomocnika Skarżącej do uzupełnienia braków formalnych apelacji. Następnie w dniu 3 lutego 2022 r. wpłynęło pismo pełnomocnika Skarżącej z uzupełnionymi brakami formalnymi. W dniu 4 lutego 2022 r. odpis ww. pisma oraz odpis apelacji przesłano pozwanemu oraz zainteresowanym. W dniu 14 lutego 2022 r. wpłynęła odpowiedź pozwanego na apelację. Kolejno 18 kwietnia 2024 r. doszło do zmiany sędziego referenta. W dniu 19 kwietnia 2024 r. wydano zarządzenie o wyznaczeniu terminu rozprawy na dzień 24 maja 2024 r. o godz. 12:00 oraz zawiadomieniu o ww. terminie pełnomocników stron oraz zainteresowanych. Pełnomocnik Skarżącej odebrał przesyłkę w dniu

6 maja 2024 r. Dnia 24 maja 2024 r. o godz. 12:00 odbyła się rozprawa apelacyjna i wydany został wyrok.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że Sąd Apelacyjny w Poznaniu podjął szereg czynności zmierzających do prawomocnego zakończenia sprawy, jednak doszło do zastoju w podejmowaniu czynności. Czynności były podejmowane przez sąd od wpływu akt wraz z apelacją tj. od 17 grudnia 2021 r. do wpływu odpowiedzi pozwanego na apelację w dniu 14 lutego 2022 r. Następnie sąd nie podejmował żadnych czynności aż do zmiany sędziego referenta. I tak kolejną czynność podjęto dopiero w dniu 19 kwietnia 2024 r. Co prawda niedługo potem tj. w dniu 24 maja 2024 r. doszło do rozprawy i wydania wyroku, jednak od wpływu apelacji do wyznaczenia terminu rozprawy apelacyjnej minęło prawie 2,5 roku. Taki stan sprawy nie był spowodowany działaniami podejmowanymi przez strony postępowania. Prowadzi to do wniosku, że w sprawie III AUa 1624/21 toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu doszło do nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu sprawy w przedstawionym wyżej znaczeniu. Zaznaczyć przy tym trzeba, że skarga na przewlekłość postępowania została wniesiona przed zakończeniem sprawy, a ponadto przed doręczeniem pełnomocnikowi Skarżącej zawiadomienia o terminie rozprawy apelacyjnej.

Należy zauważyć, że przedmiotowa skarga związana jest z jednym z istotnych dla człowieka praw do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, a więc nie może zniknąć z pola widzenia konieczność przestrzegania konstytucyjnych i europejskich standardów w tym względzie. Europejski Trybunał Praw Człowieka niejednokrotnie wskazywał, że organy orzekające powinny uwzględniać również czynniki leżące poza sądem, a wynikające z zaniedbań systemowych państwa w tym zakresie. Sam fakt braku winy sędziego w sprawnym rozpoznawaniu sprawy nie powinien mieć decydującego znaczenia. Dla strony, czy też uczestnika postępowania nie ma bowiem znaczenia, gdzie tkwi źródło przewlekłości postępowania: czy w zaniedbaniach i opieszałości sądu, przepracowaniu czy objętości referatu sędziego, czy też w państwie, które nie przyjęło odpowiednich rozwiązań w celu zapobieżenia systemowej przewlekłości postępowań. Zła organizacja wymiaru sprawiedliwości, brak odpowiedniego budżetu czy też zbyt duża ilość spraw przypadająca

na jednego sędziego nie powinny obciążać uczestników postępowania. Prawem strony każdego postępowania jest bowiem zgodnie z art. 6 EKPCz, aby odbyło się ono w rozsądnym terminie (zob. M. Mrowicki, *Przewlekłość postępowania i jej systemowy charakter w Polsce. Glosa do wyroku ETPC z 7 lipca 2015 r.*, nr: 72287/10, 13927/11 i 46187/11, LEX/el. 2016, s. 7).

Osobną kwestią jest natomiast ocena żądania Skarżącej przyznania sumy pieniężnej tytułem zadośćuczynienia za powstałą przewlekłość postępowania. Z ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że wysokość sumy pieniężnej musi być proporcjonalna do wielkości zwłoki. Należy także uwzględnić okoliczność, że suma pieniężna zasądzana w związku ze stwierdzoną przewlekłością nie ma na celu wyrównania szkody powstałej na skutek przewlekłości, ale ma stanowić swego rodzaju rekompensatę za zwłokę w rozpoznaniu sprawy. Jak wskazuje się w orzecznictwie przyznanie „odpowiedniej sumy pieniężnej” na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania pełni także rolę sankcji dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości (postanowienia Sądu Najwyższego: z 2 marca 2016 r., III SPP 45/16; z 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15).

W niniejszej sprawie postępowanie zainicjowane odwołaniami A. spółka z o.o. (obecnie F. spółka z o.o.) wniesionymi 18 stycznia 2021 r. toczyło się prawie 4 lata. Przewlekłość postępowania wystąpiła na jednym z jego etapów – w postępowaniu odwoławczym – i trwała prawie 2,5 roku. Kwota zasądzana na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania musi obejmować kwotę 500 zł za każdy zakończony rok postępowania niezależnie, czy w określonej fazie miała miejsce przewlekłość, czy też nie, przy czym musi być równa co najmniej 2000 zł. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 złotych za każdy rok trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania. Sąd Najwyższy uznał, że na rzecz Skarżącej należy zasądzić wskazaną wyżej kwotę w związku ze stwierdzeniem przewlekłości w sprawie. Wysokość tej kwoty jest proporcjonalna do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz dotkliwości dla Skarżącego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05).

Kwota 3000 zł stanowi z jednej strony wystarczającą rekompensatę dla Skarżącej w związku ze stwierdzeniem przewlekłości w sprawie, z drugiej zaś stanowi sankcję dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości. Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na wskazane w art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, czynniki rzutujące na kwestię przewlekłości postępowania oraz rekompensaty związanej z jej stwierdzeniem: stopień faktycznej i prawnej zawichości sprawy, znaczenie dla strony, która wniosła skargę oraz zachowanie się strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania. Sprawa, której skarga dotyczy ma dla Skarżącej znaczenie z uwagi na jej przedmiot. Należy jeszcze wskazać, że zachowanie Skarżącej w żaden sposób nie przyczyniło się do przedłużenia postępowania. Wynikający z ustawy obowiązek uwzględniania przez sąd okoliczności, że sprawa ma istotne znaczenie dla strony, która wniosła skargę na przewlekłość i nie jest zawila znajduje potwierdzenie w orzecznictwie. Dość wskazać, że Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, iż sprawy pracownicze oraz dotyczące ubezpieczeń społecznych powinny być rozpatrywane szybciej (wyrok ETPCz z 30 października 1999 r. w sprawie Styranowski przeciwko Polsce, Reports 1998-VIII, s. 3376), a niniejsza sprawa do takich należy.

Wobec powyższego, wymaga dodatkowego podkreślenia, że sprawa, której skarga dotyczy, toczyła się na skutek odwołań A. spółka z o.o. (obecnie F. spółka z o.o.) od decyzji nr [...]20, nr [...]1/20, nr [...]2/20 wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu w dniu 9 grudnia 2020 r., w których organ rentowy stwierdził, że przyjmujący zlecenie od A. spółka z o.o. (obecnie F. spółka z o.o.) podlegali ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu w okresach wskazanych w decyzji oraz określił im podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

W tych okolicznościach Sąd Najwyższy zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania orzekł, co do przyznania kwoty zadośćuczynienia jak w pkt. 2 sentencji postanowienia.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2015, poz. 1804 ze zm.) Sąd Najwyższy zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Poznaniu na rzecz skarżącego kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. Mając na względzie dyspozycję art. 98 § 11 k.p.c. Sąd Najwyższy zasądził odsetki w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od kwoty 240 złotych za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu postanowienia Sądu Najwyższego do dnia zapłaty (pkt 3 postanowienia).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Elżbieta Karska Tomasz Demendecki Janusz Niczyporuk

[a!]